ANTONII FELICIS MATTHAEI

PROFESSORIS PISANI

DISSERTATIO EPISTOLARIS

De Vita muneribus, et rebus Gestis

ANTONII MASSANI

VIRI PRAESTANTISSIMI.

PISA MDCCXLVI.

NELLA STAMPERIA DI AGOSTINO PIZZORNO

Con Lic. de' Sup.

FR. ANTONIJ FELICIS
MATTHAEJ

Minoritae Conventualis in Pisana Academia Sacrae Theologiae publici Professoris de ANTONIO MASSANO Sodali suo epistola ad Reverendissimum Patrem PAULLUM ANTONIUM AGELLIUM bonarum Artium, Sacraeque Theologiae Doctorem, Florentiae, ac in tota Etruria adversus haereticam pravitatem Inquisitorem Generalem a Sancta Romana Sede specialiter delegatum, Virum clarissimum, atque ornatissimum.

QUAE res duae, Agelli clarissime, honestos homines ad scribendum movere consueverunt, eae ambae ad hanc de Antonio Massano Epistolam conficiendam me excitarunt; amicorum preces, fidesque publicè data (1), quarum alterae, ut non de-

 be-

(1) In Epistola *de Vita, & scriptis Antonij Rhaudensis Minoritae Conventualis*, quam initio praesentis anni dedi ad Virum Ordinis nostri doctissimum Fratrem Laurentium Ganganellium nuper in Sanctae Romanae Ecclesiae Principum Cardinalium Collegium communi plausu numeratum. Extat *in Diario Litteratorum Romae publicato*.

berem, altera, ut nullo modo possem ab hujusmodi onere me liberare, effecit. Caussa verò, cur eandem epistolam nomini tuo nuncupare audeo, est, ut ostendam, me tibi summas habere gratias propter collata beneficia, quae, ut verè fatear, tot, tantaque sunt, ut si illa non voluntate, sed officiis remetiri debeam, ingratus procul dubio sim moriturus. Alia etiam, eaque gravissima accedit caussa, quae me ad id praestandum non dicam monet, sed quasi impellit; in te enim eae omnes, quae in Antonio Massano, refulgent animi dotes, morum nempe probitas, integritas, in rebus gerendis prudentia, ac dexteritas, doctrina demum, atque eloquentia; unde dignus censura essem, nisi monimenta, quae de ipso Antonio in aestivis meis vacationibus collegi, ac modò publicare decrevi, tibi licet inscio, atque inconsulto offerrem, consecraremque. Venio nunc ad argumentum, quod mihi proposui, & de quo una tecum verba conferre (Deus bene vertat) in animo est.

I. Antonius, cujus gesta, quae vetera monimenta a temporum injuriis intacta nobis relicta memorant, breviter sum scripturus, Massae, quae Civitas in agro Se-

nensi sita est, venit in lucem. Non modò annum, quo Deo inter Franciscanos Conventuales devovit se, verum annum etiam, quo ortus est, diù, multumque frustra hucusque investigavi. Ex anno tamen ejus emortuali, cujus suo loco meminero, medio circiter saeculo decimo quarto natum esse colligitur. De Antonio nostro, quantum scio, primum fit mentio in eo monumento, ex quo patet, Alamannum Pisanum, Jacobum Florentinum, Ludovicum Volaterranum, ac Petrum Aretinum Praesules, aliasque ecclesiasticas personas simul convenisse Florentiae, statuisseque, nolle se Gregorio XII. obtemperare. Praefatum monumentum, quod primò viri eruditissimi Martene, & Durand ediderunt (1), nullam quidem anni notam exhibet, at anno MCCCCIX. scriptum fuisse certa, explorataque res est: eo enim tempore Sozomeno Pistoriensi teste, quod supra dictum a me est, laudati Praesules de Gregorio statuerunt: *Concilium, quo Florentini subtraxerunt se obedientiae Gregorij XII. habitum fuit Florentiae anno MCDIX.*

 a Na-

(1) *T. VII. Vet. Script., & Monum. col.* 937. *seq.* Edidit postea etiam clarifs. Mansius *T. III. Supplem. ad Concil. Veneto-Labb. pag.* 1165.

a Nativitate die septima Februarii. (1). Qua aetate tunc esset Antonius mihi non liquet, sed quantum conjectura assequor natu grandis erat, ac sacrae Theologiae Magister; nam his verbis se subscribit: *Antonius de Massa professor* (2).

II. Cum his temporibus *Schisma XXII. omnium schismatum, quae ante fuerunt pessimum, & subtilissimum* (3) universam vexaret Ecclesiam, ut quies tamdiu optata eidem restitueretur, utriusque obedientiae, ut ajunt, Cardinales, tum ii scilicet, qui Benedicto XIII., tum ii, qui Gregorio XII. de pontificia dignitate summa inter se contentione certantibus, parebant, Concilium Pisis habere decreverunt. Inter Theologos, qui ad illud celebrandum convenerunt, atque ut consilium Patribus darent, an duo memorati Pontifices a Synodo exauctorandi essent, tertiusque eligendus, nec ne, *die* 28. *Maij in mane congregati* sunt *in Sacristia Conventus Fra-*

(1) *In specimine Historiae ad eum an.* apud Muratorium *Tom. XVI. Script. R. J. col.* 1193.

(2) Vide *cit. Monum.* apud Martene, & Durand, ac Mansium *locis indic.*

(3) Wernerus Rollewink *in Fasciculo Temporum ad an.* 1378. apud Joannem Pistorium *T.* 11. *Script. Rer. German. pag.* 567.

Fratrum Minorum de Pisis (1), recensentur ex nostris non solum Bartholomaeus Pisanus (2), Nicolaus Bertoldi Senensis, Joannes Joannis, & Simon Florentini, aliique ex variis Provinciis non pauci, sed etiam Antonius Massanus: ex qua re patet, in magna fuisse, quod ad doctrinam attinet, apud sanctae Romanae Ecclesiae Senatum aestimatione.

A 4 III.

(1) Confer *illius Acta* apud eruditissimum Mansium *T. III. op. cit. col.* 1137.

(2) Bartholomaeus Pisanus hic memoratus, qui adfuit etiam Concilio Florentino, de quo egi paullò ante, certè non est Bartholomaeus Albitius pietate, doctrina, ac nobilitate clarissimus. Hic enim anno 1401. juxta stylum Pisanum in patria obiit, atque in medio nostrae Ecclesiae ante Aram nunc divo Joachimo sacram sepultus est cum sequenti epitaphio:

HIC JACET VENERABILIS FRATER
BARTHOLOMAEUS DOMINI ALBISI ORDINIS
MINORUM, QUI OBIIT A. D. MCCCLI.
DIE X. DECEMBRIS.

Ubi tamen incautus litterarum sculptor pro C. perperam posuit L.; enim verò anno 1399. adhuc in vivis erat. Confer Henricum Wharton *Append. ad Historiam Litter. Cavei saec. VVicklev. pag.* 49. *ed.* 1705. Itaque in ea sum sententia, ut judicem, hunc Bartholomaeum esse Bartholomaeum Pisanum ex antiqua patricia gente *de Rinonichio* (hujusmodi oppidum nunc ab imis eversum, unde memorata gens ita cognominata est, situm erat in agro Pisano ad ortum solis prope oppidum *Cascinam*) natum, qui laurea doctoratus anno

III. Neque minor fuit aestimatio, quam sibi apud Joannem XXIII. in locum Alexandri V. suffectum, quod ad bonos mores, ac in rebus gerendis prudentiam spectat, acquisivit. Cujus rei, mea quidem sententia, magno est argumento, quod cum anno MCDXII. reprehesentatum Pontifici fuisset in quibusdam Fratrum Minorum, ac Monialium S. Clarae hujus nostrae Provinciae domibus, seu Monasteriis regularem disciplinam *culpa*, *seu defectu*, *& negligentia Ministri dictae Provinciae*, *qui* tunc erat, *ac quorumdam ex Officialibus locorum*, *sive domorum hujusmodi per eumdem Ministrum institutis*, *& etiam deputatis*, *nec non Abbatissarum Monasteriorum praedictorum* jam obsolevisse; idem ipse Pontifex 2. calen-

no 1376. insignitus est, ac *Pisis*, *& in aliis Studiis generalibus docuit*, *atque in ultimo Capitulo Generali* (Tolosae anno 1373. celebrato) *destinatus erat*, *ut legeret libros Sententiarum Cantabrigiae* teste Waddingo *T. VIII. An. Min. ad an.* 1376. *n.* 8. *pag.* 332. *ed. Romanae*. De hoc Bartholomaeo mentionem quoque facit Troncius *Annalì Pisani ad an.* 1401. *pag.* 490. „ F. Bartolomeo de Rinonicchi dell' Ordine de „ i Conventuali di S. Francesco fu huomo cospicuo „ in dottrina, e Santità „; sed hic Scriptor vehementer errat, dum ait, Bartholomaeum nostrum anno 1401. mortuum esse, eique plura adjudicat, quae Bartholomaeo Albitio conveniunt, quem, nescio qua fretus ratione, obiisse sentit anno 1351.

lendas octobris, datis Antonio litteris ei praeceperit, ut memoratas domus, seu Monasteria visitaret, *ac tam in capite, quam in membris* corrigeret. Illi quoque mandavit, ut rebus ad trutinam vocatis, si deprehendisset legum nostrarum violationem Ministri culpa revera accidisse, ut ei relatum fuerat, ipsum dignitate privaret, habitisque comitiis alium in ejus locum substitueret (1).

IV. Alia item praebuit Joannes Pontifex indicia, se magni facere Antonij prudentiam, morumque honestatem. Anno MCDXIV. Joannes patria Florentinus Sacr. Theologiae Magister justis de causis sponte sua se Ministri hujus Provinciae officio abdicavit. Praesenserat Pontifex, quod si convocatis novis comitiis Etrusci Patres propriis suffragiis alium Ministrum eligere tentassent, dissensiones inter eos ortae fuissent; quocirca ne istae acciderent, ac Minister crearetur juxta cor suum utilis, & idoneus, per quem *circumspectè regi, & salubriter dirigi* valeret ordo noster, *6.* calendas octobris Antonio Massano Ministri officium tri-

(1) Confer *Diploma Joannis* incipit *Circa Status &c.* apud Waddingum *T. IX. in Regesto Pontif. n. 10. pag. 526. ed. cit.*

tribuit, in eo *ad* sui, *&* *Apostolicae Sedis beneplacitum* duraturo; & quoniam verebatur, ne Visitatores, Commissarij, atque Vicarij impedimento essent, quominus Antonius quaecumque sibi videbantur pro optimo Provinciae regimine opportuna liberè executioni mandaret, eos omnino exauctoravit, statuitque nullam agendi potestatem habere, nisi accedente Antonij voluntate (1).

V. Quot annos Ministri officium exercuerit Antonius certò me latet. Lucas Waddingus (2) existimat, illud usque ad annum MCCCCXIX., quo, ut ille opinatur, Legatus Constantinopolim a Martino V. missus est, exercuisse. Subscribit Waddingo Antonius *a Terrinca*: Joannes Pontifex *auctoritate Apostolica*, *&* *ad beneplacitum Ministrum Provincialem constituit* (Antonium), *quo in ministerio usque ad annum MCCCCXIX. perduravit* (3). Cum videam Martinum Summum Pontificem anno MCCCCXXI. quinto calendas maij, & anno sequenti octavo calendas martii, nempe septem circiter menses ante legationem Con-

(1) Vide *Dipl. Joannis* incip. *Admonet nos &c.* apud eumdem *in R. P. n.* 44. *pag.* 558.

(2) *T. X. ad eum an. n.* 8. *pag.* 27.

(3) *Theatro Etrusco-Minor. Par.* 1. *Tit.* 2. *serie.* 1.

Constantinopolitanam potestatem fecisse Antonio nostro, ut Fratrem Damianum Minoritam Conventualem, ac tres alios sodales suos *ad Magisterium promoveret* (1): quae quidem potestas, aut personis Ecclesiasticis dignitate splendentibus, aut Ordinis Ministris communiter fieri solebat; jam tum ab Antonio gubernatam hanc Provinciam fuisse, nec eo inficias, nec prorsus concedo (2). Illud autem lectores monitos velim, neque Waddingo multum hac in re fidendum esse: cum enim ignorarit annum, quo Antonius Legatus fuit, quemadmodum paullò post ostendam, prudenter ambigi potest, ignorasse pariter tempus, quo hanc Provinciam administravit; quippe qui utrumque conjunxit: neque etiam

(1) Consule Petrum de Alva *Indic. Bullarii Seraph. Par. 1. pag.* 313., & 315., atque Antonium Melissanum *in Supplemento ad Annal. VVaddingianos ad an.* 1422. *n.* 1. Exst. *T. X. Annal. eorumdem pag.* 67. *ed. cit.*

(2) Quominus id prorsus concedam me prohibent litterae a Martino V. ad Antonium nostrum anno 1422. decimo tertio calendas Aprilis missae, atque a Waddingo exscriptae *T. X. in Regesto Pontif. n.* 83. *pag.* 347., quarum epigraphen est hujusmodi: *Dilecto Filio Antonio de Massa Ordinis Minorum Professori Magistro in Theologia:* cum enim a Martino Minister Provincialis in his non appelletur, suspicari fas est, jam tum Ministri officium deservisse.

etiam Antonio *a Terrinca*, tum ob eamdem rationem, tum quia hic Auctor sibi non constat; nam etsì antea, ut dictum est, asseruisset Antonium ab anno MCCCCXIV. ad annum usque MCCCCXIX. continenter Ministri onus gessisse, tamen postmodum de illo iterum loquens scribit in hunc modum: *anno MCCCCXVII Antonio successit P. Nicolaus Bertellus* (1). *Anno MCCCCXVIII. defuncto Nicolao praefato, iterum P. Antonius Massanus in Ministrum creatur, qui anno sequenti a Martino V. Pontifice ad Constantinopolitanum Imperatorem nuncius missus ministeriatus officium resignavit* (2).

VI. Anno MCDXXII. decimo tertio calendas aprilis Martinus laudatus eumdem Antonium *ob insignem doctrinam, & raram facundiam Praedicatorem instituit Apostolicum* (3): idest, uti interpretor, illi concessit, ut ubique gentium verbum divinum populo facere posset, quemadmodum ex litteris Anto-

(1) Nicolaus hic procul dubio idem est, ac Nicolaus, qui in actis Concilii Pisani supra memorati, cui ipse adfuit cognominatur *Bertholdi*. Certe quidem uterque Senensis erat.

(2) *Op. cit. Par. 1. Tit. 3. serie 1. pag.* 35. Antonius *a Terrinca* etsi Scriptor semissis, ex iis tamen non est, qui res nostras dolo malo turbarint, quemadmodum ex Sodalibus suis nonnulli fecerunt.

(3) Waddingus *T. X. ad eum ann. n. 19. pag. 65.*

tonio datis, quas hic recitare placet, fit manifestum „ Dilecto Filio Antonio de „ Massa Ordinis Minorum Professori Ma- „ gistro in Theologia. Eximiae devotionis „ tuae sinceritas, qua succensus mundana „ respuis, & coelestia quaeris, promere- „ tur, ut in his, per quae non solum „ tibi, sed aliis etiam prodesse valeas ad „ salutem benignum tibi praebeamus as- „ sensum. Hinc est, quod nos tuis in hac „ parte devotis precibus inclinati, ut tu, „ qui Presbyter, ac de Religionis zelo, „ litterarum scientia, & potissimum sacrae „ paginae doctrina sana, & eruditione sa- „ lutari quamplurimum apud nos com- „ mendatus existis, in Cathedralibus, & „ aliis Ecclesiis, ac plateis, & aliis locis „ congruis, & honestis ubicunque, tem- „ poribus, & horis decentibus, & quibus „ Episcopus loci non praedicabit, vel per „ alium faciet praedicari, ut devotos, di- „ vina largiente gratia, devotiores efficias, „ & indevotos ad devotionem inducas, ac „ Fidelium procures salutem animarum, „ prout totis desideriis affectamus, ver- „ bum Dei populo exponere, & praedi- „ cationis officium, prout Altissimus tibi „ spiritus Sancti gratia, ministraverit, ex-

„ erce-

„ ercere .... libere, & licitè valeas, „ devotioni tuae, de ſpeciali gratia, te- „ nore praeſentium indulgemus. (1)

VII. Quandoquidem in legationis Antonij Conſtantinopolitanae mentionem paullo ante incidi, ejusdem cauſam, & annum inveſtigare operae pretium puto. Quod ad cauſam attinet his verbis eam exponit Auctor acceſſionum ad hiſtoriam Ptolomaei Lucenſis apud clariſſimum Muratorium: *dum Papa* (Martinus) *ſic Florentiae moraretur venerunt Oratores Imperatoris Conſtantinopolitani petentis velle uniri Romanae Eccleſiae, quos Papa benigniſſime ſuſcepit, atque Legatum Apoſtolicae Sedis pro hoc creavit Dominum Petrum de Monte-Sicij Cardinalem S. Angeli Hiſpanum virum per omnia doctum, praemiſſo Conſtantinopolim Fratre Antonio de Maſſa Ordinis Fratrum Minorum Generali Miniſtro ad explorandam Imperatoris mentem, & diſpoſitionem ad tam ſanctum opus* (2). Quod verò ad annum ſpectat, Waddingus (3), qui legationis acta non vidit, etſi longe antequam de Antonio verba faceret

(1) Exſt. apud eumdem *in Reg. Pontif. n. cit.*

(2) *T. III. part. 2. operis laud. in Vita Martini V. col.* 864.

(3) *T. cit. ad an.* 1419. *n.* 8. *pag.* 27.

ceret edita essent (1), proindeque rem hanc narrat paucissimis, censet Antonium Constantinopolim anno MCDXIX. profectum esse. Waddingi mentem sequitur Antonius *a Terrinca* (2), & alii, quos mitto. Verum in magnis erratis illorum opinio versatur; nam Antonium post triennium tantum, anno scilicet MCDXXII. Legati munus obiisse, Byzantiumque pervenisse die decima mensis septembris acta laudata aperte tradunt. Sed horum verba exscribenda hic sunt, quippe multa nos docent, ac in primis quid egerit, quibusque honoribus cohonestatus ab Imperatore idem ipse Antonius fuerit „ A Christi Nativitate
„ anno millesimo quadringentesimo vige-
„ simo secundo, indictione quintadecima,
„ die decima quarta Novemb., Constanti-
„ nopoli Urbe regia in praesentia Domi-
„ ni Imperatoris Romaeorum praesenti-
„ bus testibus infrascriptis ad haec om-
„ nia, & singula vocatis, & rogatis, reve-
„ rendissimus, & integerrimus vir, atque
„ clementissimus sacrae theologiae Profes-
„ sor magister Antonius Massanus, qui di-
citur orator, & nuntius Apostolicus in
„ par-

(1) *Parisiis anno 1612. in 4.*
(2) *Loco paullo ante cit.*

„ partibus Graeciae ad diem decimum
„ ſeptembris milleſimi ſupradicti Conſtanti-
„ nopolim applicuit; qui majori ſuae ho-
„ neſtati conſulens, divertit in Peram ad
„ Conventum ordinis fratrum Minorum(1);
„ ſtatimque per reverendos, & honeſtiſ-
„ ſimos viros fratrem Gullielmum (2)
„ confeſſorem excelſae, & chriſtianiſſimae
„ Imperatricis, & magiſtrum Joannem
„ (3) praefati oratoris ſocium. Et ſere-
„ niſſimo principi domino Manueli Dei
„ gratia Romaeorum Imperatori idem ſi-
„ gnificavit, primò ſe eſſe nuntium Apo-
„ ſtolicum miſſum ad ſuam majeſtatem im-
„ perialem; deinde ubi, & quo in loco ei-
„ dem gerens morem ſeceſſerat; tertio ve-
„ ro, quandocumque ſua imperialis maje-
„ ſtas pro eo mitteret, ipſe ſemper para-
„ tiſſimus eſſet. Cui quidem domino ora-
„ tori Jo....... dominus Imperator per
eoſ-

(1) Conventum hunc poſſident uſque adhuc Fratres Minores Conventuales.

(2) De Gullielmo nulla extat in Annalibus Waddingianis mentio, vel ſaltem haud narratur, Sacerdotem a Sacris Confeſſionibus Imperatricis fuiſſe.]

(3) Joannes hic memoratus probabiliter eſt Joannes ille patria Florentinus, qui Conciliis Florentino, & Piſano adfuit, ac officio Miniſtri Provinciae Etruriae ſponte ſe abdicavit anno 1414. uti ſupra animadverti.

„ eosdem dominos venerabiles fratres ad
„ suam serenitatem transmissos hujusmodi
„ responsum dedit.

„ VIII. Primum laetari se plurimum de
„ ipsius adventu; de loco autem, in
„ quo erat vehementer congratulari, &
„ ita meliorem eligere non potuisset: de-
„ mum vero quod prope diem pro eodem
„ mittet, quo voluntatem beatissimi sum-
„ mi Pontificis audiret. Postea vero, cum
„ ad diem decimum sextum ejusdem men-
„ sis Septembris ipse dominus Imperator
„ misit, idem reverendissimus pater domi-
„ nus Nuntius Apostolicus ad imperiale pa-
„ latium profectus est, honorificentissimè
„ associatus, & ab honorabili domino ba-
„ julo illustrissimi ducalis dominij Veneto-
„ rum, & alia multitudine nobilium copio-
„ sa, tam Graecorum, quam Latinorum:
„ ibique facta majestati imperiali reverentia
„ debita, eidem bullas sanctissimi in Chri-
„ sto patris, & domini Martini divina pro-
„ videntia Papae quinti praefatus dominus
„ orator propriis ipsis manibus porrexit,
„ atque benedictione sanctitatis apposita,
„ assignata, dixit habere se ex mandato
„ Apostolicae ipsius sanctitatis, & suae se-
„ renitati, & reverendissimo in Christo pa-

„ tri domino patriarchae novem quaeſtio-
„ nes exponere, quibus dominus impera-
„ tor reſpondit ſuo loco, & tempore ad
„ illas exponendas iterum ſe pro eodem
„ domino oratore miſſurum.

„ IX. Ad diem autem tertium octobris,
„ cum idem illuſtriſſimus Imperator Ma-
„ nuel mittere inſtituiſſet, veluti antea di-
„ xerat, ut ipſe una cum domino Patriar-
„ cha eas novem concluſiones exponendas
„ attenderet, graviſſima infirmitate oppreſ-
„ ſus eſt, & adeo oppreſſus repente, ut
„ & loquelam omnem, ac ſenſus omnes
„ penitus amiſerit. Quamobrem die de-
„ cima ejuſdem menſis Octobris, idem
„ reverendiſſimus dominus Orator, & nun-
„ tius Apoſtolicus per ſupradctos fratres
„ Guillelmum confeſſorem, & magiſtrum
„ Joannem tranſmiſſos ad illuſtriſſimum
„ dominum Principem Joannem ejus Se-
„ reniſſimi domini Manuel filium primo-
„ genitum, atque Romaeorum Imperato-
„ rem in praedictis deſignatum, primo
„ apud ipſius majeſtatem condoluit, de
„ adverſa, & .... valetudine excel-
„ ſiſſimi patris ſui, deinde modeſtiſſimè ac
„ ipſi ſignificavit, quod legatio beatiſſimi
„ ſummi Pontificis in longiuſculum tra-
„ hebatur. „ X.

„ X. Ad diem vero decimam quintam „ ejusdem mensis octobris, idem illustrissimus dominus Joannes Imperator junior „ advocato in suum imperiale palatium „ praefato reverendissimo patre magistro „ Antonio Massano, dignissimo nuntio „ Apostolico, illam sacratissimam Pontificis summi legationem in novem conclusiones distributam in secreto audivit, „ rejectis, ac remotis omnibus praeter suorum aliquos. Quibus quidem novem „ conclusionibus accuratissimè auditis, post „ pleraque verba dixit, usque ad dies paucos ad ea se responsurum, quae ipsi domino oratori placita fierent. Vicesima „ autem die ejusdem mensis octobris reverendissimo in Christo patre, & domino, „ domino patriarchae Constantinopolitano supradicto publicè in Ecclesia sancti „ Stephani coram suis metropolitanis Calogeriis, & praepadibus (forsan *papatibus*) „ atque aliis multis tam Graecis, quam „ Latinis hominibus, idem dominus nuntius Apostolicus easdem novem conclusiones exposuit, quibus & ipse reverendissimus quoque dominus patriarcha usque ad dies paucos responsurum affirmavit.

 „ XI.

XI. Memoratae *conclusiones* sunt sequentes, quas ne plus aequo sim longus totidem verbis haud exscribam, sed in pauca conferam. I. Romanum Pontificem summopere optare Ecclesiae graecae cum latina reconciliationem. II. Exponit damna, & pericula, quae ex schismate proveniunt. III. Reconciliationem faciendam esse *sub illa fide, quam Sancta Romana Ecclesia tenet, & obedientia ad eandem Ecclesiam Romanam.* IV. Ratam habendam esse creationem Legati. V. Proponit impedimenta ejusdem Legati. VI. Martinum Summum Pontificem optimum duxisse Antonium Massanum praemittere. VII. Petit an Imperator, & Patriarcha reipsa velint reconciliationem facere *sub fide, quam Sacrosancta Romana Ecclesia tenet, & servat, & obedientia ad eandem Romanam Ecclesiam.* VIII. Nomine Cardinalis S. Angeli spondet Imperatori Regum Aragoniae, Castellae, aliorumque virorum Principum auxilium. IX. Si Graeci omnes conditiones ab Antonio propositas servare velint Pontifex citò mittet Cardinalem S. Angeli *cum Praelatis, & Magistris ad hoc specialiter ordinatis.*

„ XII. Post autem has novem conclusio-
„ nes ..... diligenter expositas, idem re-

„ ve-

„ verendissimus pater dominus nuntius
„ Apostolicus, magister Antonius Massa-
„ nus ad diem vicesimam quartam ejusdem
„ mensis octobris eumdem reverendissimum
„ in Christo patrem dominum patriar-
„ cham secundo convenit, & allocutus est
„ super conclusionibus suprascriptis. Item
„ & die vigesima sexta ejusdem mensis
„ praefatus dominus nuntius Apostolicus
„ supra nominatos fratres Gullielmum con-
„ fessorem, & Joannem socium suum ad
„ eumdem serenissimum dominum impe-
„ ratorem dominum Joannem misit, ut
„ suae majestati placeret responsionem sibi
„ dare ad ea, quae nomine beatissimi sum-
„ mi Pontificis suae serenitati retulerat.
„ Die vero trigesima ejusdem quoque men-
„ sis octobris, iterum dominus Imperator
„ apud eumdem reverendum dominum
„ Patriarcham fuit ad tractandum, & col-
„ loquendum de modo celebrandi conci-
„ lij. Kalendis autem Novembris idem se-
„ renissimus dominus Imperator Joannes
„ misit ad ipsum dominum oratorem quem-
„ dam ex nobilibus suis Catacismon ad
„ dicendum ne miraretur, si tam citò mi-
„ nus responsum dabat, quoniam multis,
„ & maximis negotiis impresentiarum es-

„ set implicitus. Deinde quoque ad diem „ tertium novembris dominus nuntius apo„ stolicus misit ad quemdam majestatis im„ perialis calogerum, & ad Closeps, ut „ vellent illustrissimum dominum impera„ torem, ac reverendissimum dominum pa„ triarcham ad hanc unionem sacratissimam „ excitare. Ad diem vero decimum quar„ tum novembris praefatus dominus nun„ tius Apostolicus responsionem habuit ad „ omnes supradictas conclusiones, tam à „ reverendissimo domino patriarcha, quam „ ab illustrissimo imperatore supradicto: „ quoniam cum firma, ac solida in se esse „ asserat, idem dominus nuntius apostoli„ cus hic adnotari, seu adscribi voluit. „ Scriptum, & publicatum Constatinopo„ li, quemadmodum retulerunt, & suis sic „ missis testationibus approbaverunt venera„ bilis Frater Gullielmus confessor supra„ dictus, frater Petrus Cassinus custos Con„ stantinopolitanus, frater Ludovicus de „ Tarasio, frater Damianus de Venetiis, „ dominus Joannes Arispa, & frater Lau„ rentius de Franciscis testes ad haec omnia, „ & singula suprascripta vocati, & rogati (1).

XIII. Ex

(1) Exst. hujusmodi Acta cum T. *XVII. Hist. Concil. col.*

XIII. Ex hactenus dictis apparet, Antonium per duos menses, & ultra Constantinopoli fuisse. In Italiam reversus Urbem Senensem adiit, ut Concilio, quod in illa anno MCDXXIII. calendis Novembris coeptum est se sisteret, eique litteras Joannis Palaeologi Imperatoris ad Martinum V. missas exhiberet (1), quibus idem ipse Joannes Imperator de reconciliandis graecis cum latinis mentem suam Pontifici exponebat (2). Ob nonnullas rationes, quae in laudatis litteris narrantur graecorum cum latinis reconciliatio facta tunc non est, sed ad Concilij Florentini tempora dilata fuit.

XIV. Antonius ejusmodi legatione non solum Ecclesiae Romanae, verum etiam litterarum reipublicae profuit: ut enim linguae graecae peritissimus erat conquisivit, & ex Urbe Constantinopolitana secum in Italiam transportavit Sancti Chrysostomi *Opera*, ac Diogenis Laertij libros *de vitis Philosophorum*. Patet hoc verò ex

col. 100. , *& seqq. ed. Colet.*, tum apud Raynaldum *T. VIII. Contin. An. Eccles, ad an.* 1422. *n.* 5. *pag.* 544. *ed. Lucen.*

(1) Lege Pagium *in Vita Martini V. n.* 42.

(2) Extant heae litterae *T. cit. H. Concil. col.* 106. & apud Raynaldum *T. indic. n.* 15. *pag.* 547.

Ambrosio Camaldulensi viro doctissimo, qui ad Nicolaum Nicolium Florentinum scribens sic habet; „ mittas opus illud Chrysostomi coeptum una cum exemplari, ac „ membranis, ut Fantini nostri viri optimi, & officiosissimi votis fiat satis. Maximum volumen, quod ad te ex Byzantio „ attulit Antonius Massanus, si ad manus „ est, mitte quaeso (1) „: scribens autem ad Leonardum Justinianum Venetum ita loquitur: „ magna me amicissimorum hominum vis impulit, ut praeter institutum „ meum, quo jam pridem solis Sacris Litteris ex graeco transferendis operam dare decreveram, Diogenis Laertii libros „ de vita, decretisque Philosophorum in „ latinum convertere existimavi. Vicit tamen amicorum vis nimia, adjectis adhortationibus ferè dixerim summorum virorum Archiepiscopi Genuensis, Antoniique Massani. Verum ejus operis duo sunt „ exemplaria, neutrum perfectum, sed „ utrumque, quantum conjicere possum, „ in plerisque mendosum. Alterum ex his „ de Guarini nostri volumine transcriptum „ est,

(1) *Epist. 9. lib. 16. col. 533.* apud Martene, & Durand *T. III. Veter. Monument.*

„ eſt, alterum Antonius ipſe Maſſanus ex „ Urbe regia ſecum convexit (1)„.

XV. Per ea tempora, quibus Antonius Conſtantinopolim petiit, univerſum Ordinem noſtrum gubernabat Angelus Salvettus ex parentibus Florentia extorribus Senis natus generis nobilitate, ſcientiaque clarus, qui cum ad diem ſextam menſis Octobris perveniſſet vitam cum morte in patria commutavit. Quocirca Martinus V. Salvetto ſucceſſorem dare juxta cor ſuum exoptans in ejus locum Antonium Maſſanum tertio idus Novembris anno MCDXXIII. ſuppoſuit, Angeli *loco*, utor Waddingi verbis, *ſubſtituit Pontifex Fratrem Antonium de Maſſa virum doctiſſimum, Sacrae Theologiae Magiſtrum, & inſignem verbi Dei concionatorem, qui Ordinem vicaria poteſtate regeret uſque ad proxima comitia generalia* (2). Cur id praeſtiterit, exponit ipſemet Pontifex in creationis diplomate (3) Maſſanum allo-

(1) *Epiſtola 1. lib. 18. col.* 585. apud laudatos Auctores *T. citato*.

(3) *T. X. op. cit. ad eum. ann. n. 1. pag. 69.*

(3) Exſt. apud Wadding. *ad eundem an. n. 2.* Hujus diplomatis meminit etiam Petrus de Alva *Indic. Bull. Seraph. part. 1. pag.* 314., ſed illud perperam refert ad annum 1422., perinde ac ſi Antonius hoc anno electus in Vicarium Generalem eſſet, quod certe falſum eſt.

alloquens: *quia*, inquit, *de tuae personae industria in bene gerendis rebus, experientia praesertim in arduis nostris, & Romanae Ecclesiae negotiis* persuasi sumus.

XVI. Testis est Marinus Sanutus de patriis rebus, quae sub Thoma Mocenico Venetorum Duce LVIII. acciderunt, verba faciens, Antonium Massanum Venetias quoque legatum fuisse: „ in questo tempo, *ita ille*, venne un Oratore di ...... in „ questa terra, il quale fu messer Anto„ nio della Massa Generale de' Frati Mi„ nori a richiedere a questa Signoria due, „ ovvero tre Galere armate per questo Sta„ to, per mandarle insieme con altre con„ tro il Turco, il quale cercava di farsi „ Signore di tutta la Grecia. Onde gli fu „ risposto, che sempre mai i Veneziani era„ no stati, e sarebbono disposti di sovve„ nire la Christianità contro gl' Infedeli, e „ che oltre alle Galere, che essi tengono „ al presente fuori, d' armarne delle altre „ pel conto predetto, purchè gli altri Prin„ cipi volessero fare il simile, ed ajutare il „ detto Imperadore di Grecia per bene „ della Cristianità. E con questa risposta fu „ licenziato (1) „. Jam porrò cum Sanutus

(1) Apud Murator. T. XXII. Script. R. Ital. col. 945.

tus laudatus Antonii legationem ad annum MCDXXIII. referat, etsi non dicit *in hoc anno*, sed *in questo tempo* accidisse, tamen verisimile arbitror aut mense novembri, aut decembri factam esse; atque ideò vocare Massanum *Generalem*, vel quia Vicarius Generalis erat, vel quia prolepsi historica usus est, quemadmodum eam adhibuit auctor accessionum ad Ptolomaeum Lucensem, qui eundem Massanum Ministrum Generalem appellat ante duos annos, quam hujusmodi officium illi demandaretur.

XVII. Praetereundum hìc sine animadversione non est, quod ait Rodulphius (1), nimirum Antonium nostrum una cum Francisco Borillo Minorita item Conventuali in Provincia adversus haereticam pravitatem Inquisitore, Viennam, & ad alia loca missum a Gregorio XI. Summo Pontifice fuisse: *hunc* (Antonium) *Gregorius XI. Pontifex Maximus una cum Fratre Francisco Borillo antea miserat nuncium suum Viennam, & ad alias partes ad tollenda quaedam scandala, quae cum magno Christianorum detri-*

(1) *Histor. Seraph. lib. 2. fol.* 190. Rodulphium hac in re sequitur Isidorus Ugurgerius *Pompe Senesi Par. 1. tit. 11. n. 23. pag. 281. ed. Pistor. 1649.*

detrimento irrepserant, cum facultate Apostolica puniendi juxta canonicas sanctiones, omni appellatione postposita. Extant litterae datae apud Villam-novam Avinione. Has litteras, aliasque ejusdem argumenti non paucas publicavit post Rodulphii mortem Lucas Waddingus (1), ex quibus apparet Gregorium legasse Antonium Massae Episcopum, ac memoratum Franciscum in Galliam Narbonensem ad quosdam haereticos profligandos, qui tum ob virorum Principum erga illos favorem, tum ob Gallorum Praesulum in iis reprimendis negligentiam numero, & potentia magno cum Fidei nostrae detrimento multum creverant. At Rodulphius scribens, Antonium Massanum Pontificem Gregorii Legatum illum esse, de quo in praesentia nobis est sermo, cujusque monimenta colligimus, in pinguem errorem, putidumque anachronismum labitur; Antonius enim noster Gregorij XI. tempore, anno scilicet MCCCLXXV., quo Legatorum missio facta est, non solum Episcopus Massanus nondum constitutus erat, sed ne fortassis quidem Sacerdos creatus. Ego in ea versor opinione, ut censeam, ob nominum similitudinem Rodul-

(1) *T. VIII. ad an. 1375. n. 14. pag. 311. & seq.*

dulphium hallucinatum esse, atque Antonium Massae Episcopum a Gregorio in Galliam Narbonensem missum, fuisse procul dubio Antonium *de Riparia*, qui ex Ughellio, ejusque adnotatoribus sub anno MCCCLXI. Pontifex Massanus creatus post sexdecim circiter annos extremum diem obiit (1). Rodulphii erratum vidit etiam noster Ludovicus Nuti Miniatensis in celeberrimo Pisano Athenaeo Sacrae Theologiae olim publicus professor; unde post laudata Rodulphi verba haec habet: *auctor hic errat, nam Antonius Episcopus Massanus missus a Gregorio XI., alius est a Fratre Antonio praedicto* (2).

XVIII. Verum ad Massanum Vicarij Generalis munere fungentem redeamus. Tanta prudentia per eos dies, qui inter mensem Novembrem, & Aprilem intercedunt, Ordinem rexit, ut quamquam Societatis nostrae leges caverent, ne Comitiorum Praeses, qualis futurus erat Antonius utpote Vicarius, in Ministrum Generalem eligeretur, tamen Pontifex Maximus

(1) *T. III. Italiae Sacrae in Ep. Mass. n.* 38. *col.* 720. *ed. Colet.*

(2) *In exemplari Hist. Rodulphianae in nostri Conventus oppidi S. Miniatis Bibliotheca servato.*

mus quinto calendas majas ab his eum liberaverit (1); quocirca in Comitiis non quidem Forolivij, uti quidam ex nostris (2) opinantur, sed Ferrariae anno MCDXXIV. sub diem festum Pentecostes habitis communi suffragio in totius Ordinis moderatorem renuntiatus fuit: *nullo negotio*, inquit Waddingus, *omnia coierunt suffragia in hominem Pontifici carum, litteris insignem, & praefecturae jam pene possessorem* (3).

XIX. Scribit Ambrosius Camaldulensis, Antonium nostrum Venetias petentem ipsum Florentiae morantem convenisse, hortatumque esse, ut ad Franciscum Barbarum Venetum sanguinis splendore, doctrinaque clarissimum litteras dare vellet: eidem Antonio morem gessisse, ac insuper tradidisse Joannis Climaci *Opera*, ut ad eumdem Barbarum ferret: *cum proficisci pararet ad vos praestantissimus Theologus, mihique Pater dignissimus Antonius Massanus officio suo sanè non defuit, & an scribere*

(1) *V. diploma* apud Wadding. *ad an.* 1424. *T. X. n.* 7. *pag.* 81.

(2) Gonzaga *de Originè Seraph. Relig. Francis. par.* 1. *n.* 31. *pag.* 67. *ed.* 1587., ac Rodulphius *loco paullo ante cit.*, qui in eo etiam errat, quod asserit, Antonium in Ministrum Generalem anno 1422. esse renuntiatum.

(3) *Loco cit. n.* 8.

bere vellem aliquid ad te interrogavit, immo ut sponte scriberem hortatus est... Climacum a me traductum tibi Magister Antonius reddet, quem hactenus mittere distuli, quia illum melioribus litteris transcriptum mittere avebam (1). Scribit etiam memoratus Ambrosius, Massanum Venetiis revertentem per Urbem Florentinam iterum transiisse, ac ipsi quaedam significasse, quae an vera essent rogavit postea Barbarum: „ cum clarissimo „ Theologo Massano est mihi, quod tu „ minime ignoras, magna familiaritas. Is „ mihi nuper cum a vobis reverteretur as„ seruit, virum quemdam gravissimum „ Equestris Ordinis de familia Constanti„ nopolitani Regis ad vos applicuisse, ma„ gnamque librorum copiam secum advexis„ se cupientem è seculi naufragiis fugere, „ atque religiosum institutum sumere; ve„ rum obstare illi uxorem juvenem, ne„ que pati virum a se avelli, esseque ei „ filium bonae spei adolescentem; pluri„ maque alia maximè auditu grata. Ve„ rum cum ab illo quidnam de eo actum „ esset percontarer, nihil amplius habuit, „ quod diceret. Quaeso Francisce carissi-

„ me

(1) *Epist. 4. lib. 17. col.* 562. apud Martene, & Durand *T. laud.*

„ me (nam illum haudquaquam ignotum
„ esse puto) ad me de eo scribas diligen-
„ tius. Asseruit item audivisse apud vos
„ celebri nuntio vulgari, Tartarorum Re-
„ gem ad Christi fidem conversum pluri-
„ mam multitudinem Barbarorum secum
„ ad fidem pertraxisse. Id quoniam laeti-
„ tiae plenum est, certius an ita se habeat
„ audire aveo (1).

XX. De mense, quo Massanus Roma discessit Venetias petiturus nihil definire ausim, siquidem in fine primae Ambrosij epistolae, mensis, quo scripta est haud notatur. De mense, quo rediit nullus remanet ambigendi locus, cum secunda, cujus memini epistola data dicatur Florentiae decimo calendas Novembris. De anno pariter, quo venetum iter confecit aliquid certi colligi potest ex ejusdem Ambrosii litteris, ex quibus constat illud confecisse an. MCDXXIV. posteaquam scilicet totius Ordinis regimen susceperat. Non scribo hoc temerè: nam Ambrosius Joannis Climaci Opera de graeco in latinum vertere die vigesima sexta Septembris anno MCDXXIII, terminavit, uti liquet ex autographo eorundem Florentiae in Monasterio, quod dicunt Sanctae

(1) *Epist. 26. lib. cit. col. 578.*

ctae Mariae Angelorum servato, ad cujus calcem haec idem ipse Ambrosius scripta reliquit: *absolvi VI. Kalendas Octobris* 1423.(1). Massanus Venetias proficiscens nomine Ambrosij Climacum ad Barbarum detulit. At illum sanè non detulit eodem anno, quo versio absoluta est; tum quia ante diem 23. Octobris Barbarus eum acceperat, legerat, & Ambrosio rescripserat, quid de ipso sentiret (2), quod viginti sex dierum spatio fieri certè non potuit; tum maximè quia prima die mensis Novembris Ambrosius nondum Barbaro Climacum miserat, quemadmodum patet ex ejus epistola ea die ad eundem Barbarum data, in qua sic legitur: *instabat Nicolaus noster, ut Climacum etiam nostrum ad te mitterem, fecissemque satis tuis, atque illius votis, si esset apud me integer: vix enim dimidium illius est apud me, reliquum accepit unus ex amicis legendum, & necdum illud restituit* (3); igitur Ambrosius Climacum ad Bar-

C

(1) De hujusmodi codice pluribus differit eruditissimus Abbas Laurentius Mehus *Histor. Litter. Florent. pag.* 414.

(2) Vide *Epist. cit.* in qua haec ad Barbarum scribit: *Climacum meum tibi probari gaudeo. Tuum enim gravissimum, integerrimumque judicium plurimi facio.*

(3) *Epist.* 17. *lib. cit. col.* 579. Haec epistola non secus

Barbarum misit ante mensem Septembrem, vel circiter anni MCDXXIV.; cum verisimile haud sit ultra annum distulisse Nicolai, & Barbari votis facere satis: proindeque Massanus hoc anno venetum iter arripuit. Caussam cur idem Massanus illud susceperit, nisi ea fuerit, ut quae Sanutus narrat, Veneto Senatui representaret (1), ob monimentorum defectum non investigabo, ne videar terere frustra tempus. De iis, quae Antonius gessit, quo tempore Minister Generalis fuit, nihil certò scitur, nisi quod anno MCDXXVII. in oppido Casali Montis-ferrati Comitia generalia juxta Regulae nostrae mandatum celebravit (2): & anno sequenti Patrem Simonettum Spoletanum adversus haereticam pravitatem Inquisitorem in Umbriae Provincia instituit (3).

XXI. Anno MCDXXX. coram omnibus Patribus, qui Assisium convenerant, ut

secus, ac quaedam aliae libri presertim decimi septimi, quantum animadverti, extra proprium ordinem chronologicum apud Martene, & Durand posita est.

(1) Venetam Antonii legationem refert Sanutus ad annum 1423, uti supra visum est *num.* XVI; cui etsi non repugno, non ita tamen ejus opinionem probo, ut qui ad hunc annum potius referendam esse judicaret, in errore versari existimem.

(2) Consule Wadding. *ad eum an. n.* 19. *pag.* 121.

(3) Lege waddingum *ad eum ann. n.* 2. *pag.* 131.

ut *Capitulum* generale haberent, pridie idus Junij paucos ante dies, quam ei successor daretur Mafsae Episcopum, ac Principem creatum fuisse, nemo quisquam in controversiam vocat (1); sed an officio, quod ante sexennium obtinuerat, privatus fuerit, an illud sponte sua dimiserit magna quaestio est. Coactum dignitati nuncium remittere fuisse tradit Auctor, qui anno MDIV. die 30. Januarij Venetiis per Simonem *de Luere* edidit opus, cui titulus: *Speculum Vitae Beati Francisci, & Sociorum* „ *ejus* „ sub Martino V., *inquit*, creatus est „ unus Generalis scilicet Frater Antonius de „ Massa, qui Assisiij fuit privatus Genera„ latu (2)„. Idem sentiunt Auctor Operis inscripti *Speculum Minorum, seu Firmamentum trium Ordinum* (3), Marcus Ulysiponensis (4), Rodulphius (5), Buchius (6), Ughel-

(1) V. *diploma Pontificis* apud Wadding. *T. X. in Reg. Pontif. n.* 242. *& ad eum an. n.* 26.

(2) *Folio* 215.

(3) *Folio* 37.

(4) *In Chronicis FF. Min. par.* 3. *l.* 1. *cap.* 4. *fol.* 28. *ed. Ven.* 1591.

(5) *Loco indic.*

(6) *In Accessionibus ad Librum Barthol. Albitij Pisani inscriptum* Conformitates B. Francisci &c. *fol.* 96. *ed. Bonon.* 1590.

Forolivienfi anno Domini 1424. *electus eodem Martino V. Ordinem gubernavit annis sex, posteaque Episcopus Massensis factus est* (1). Tu vero Agelli eruditissime (2) eandem pugnacissime negas. In tuam sententiam ipse quoque concedo: vix enim, ac ne vix quidem persuadere mihi possum, Martinum V., qui Antonium intimè noverat, si talis, qualis a Wadingo, aliisque cum eo sentientibus describitur, fuisset, illo usum esse ad legationes obeundas, ac postmodum in Episcopum elegisse: nonne Pontifex prudenter vereri poterat, ne socordiam, desidiamque longè majorem in Ecclesiae negotiis pertractandis, quam in Fratribus regendis adhiberet? nonne optimè sentiebat laxam, dissolutamque vitam nullo umquam pacto cum iis dotibus conciliari posse, quas Apostolus in Episcopo exigit (3)? Praeterea antequam Minister Generalis crearetur, & postquam Episcopatum obtinuit nec *laxioris vitae*, nec *supinae socordiae* fuit Antonius; nam ut praete-

(1) *Loco quem supra laudavi.*

(2) *Epistola secunda, qua ostendis S. Petrum Regalatum ad Minores Conventuales spectare n. XI.*

(3) *Epist. 1. ad Timotheum cap. 3. Epist. ad Titum cap. 1.*

teream a nonnullis hominem integerrimum appellari (1), Martinus V. anno MCDXXIII. virum juxta cor suum, scilicet optimis moribus ornatum Ordini nostro praeficere cupiens Antonium Vicarium Generalem constituit: factus Episcopus *praecipua sollicitudine Ecclesiam sibi creditam gubernavit* (2): ecquis igitur, Deus immortalis, sine probati Scriptoris aequalis, vel supparis, alteriusve antiqui monumenti auctoritate umquam credet, per sexennium duntaxat, quo Minister Generalis extitit propriis animi affectionibus habenas relaxasse?

.... credat Judaeus Apella,
Non ego (3)

Eo vel maximè quia neque in litteris, quas Martinus V. anno MCDXXVII; & MCDXXX ad Antonium misit (4), neque in iis, quas ad Cardinalem Joannem Cervantes Hispanum Comitiorum Assisiensium Praesidem

(1) V. *Acta Legationis Cp. jam relata*, Leonardum Justinianum, ac Rodulphium, quorum verba cum tempus me monuerit, recitabo.

(2) Ughellius *loco indic.*

(3) Horatius *lib. 1. Sermonum Satyra 5. ver. 100.*

(4) Exst. apud Wad. *ad eos annos n. 19. pag.* 121. *n.* 2. *pag.* 147.

dem dedit (1), ipſemet Antonius tanquam diſciplinae regularis violator reprehenditur.

XXII. Mihi fortaſſis reſpondent cum probatos Scriptores, tum vetera monumenta id teſtantia in promptu eſſe; nam hiſtoriam hanc tradit antiquus editor operis inſcripti: *Speculum vitae B. Franciſci, & Sociorum ejus*; ac praeterea Guillelmus Caſalenſis Sacrae Theologiae Magiſter, qui Romae totius Ordinis negotia gerebat factus eſt anno MCDXXIX. Vicarius Generalis ſine cujus conſilio, & aſſenſu non licebat Antonio quidquam innovare; quod ſane magno eſt argumento Antonium non bene Ordinem noſtrum gubernaſſe. Ego tamen inficior, memoratum auctorem probatum eſſe; immò ajo, nullam mereri fidem, quippe quia tot errores continet, ut facilius eſſet Augiae ſtabulum, ut aiunt, repurgare, quam eorum indicem texere. Singulos itaque non referam, ſed tantum proferam quid de proximo Antonii ſucceſſore Autor laudatus ſcribat, ut quo in pretio habendus ille ſit colligere vel ex hoc uno quiſque poſſit: *Sub Martino V.* (en ejus verba) *creatus eſt unus Generalis Miniſter ſcilicet Frater An-*

(1) Exſt. apud eundem *ad an.* 1430. *n.* 3. *pag.* 148

Antonius de Massa, qui Assisii fuit privatus Generalatu. Huic ergo Antonio successit in Capitulo Generali Magister Antonius de Rusconibus, & fuit maxima discordia in Capitulo, quod quidam Albertum de Observantia volebant eligere, sed ex voluntate Eugenii Papae datus est unus Vicarius Generalis Observantiae (1). At Massani proximum successorem fuisse Antonium *de Rusconibus* tam falsum est, quam quod maxime; fuit namque Guillelmus Casalensis, cui postmodum *de Rusconibus* anno MCDXXXXIII. successit in Comitiis generalibus non quidem Assisii, sed Patavii habitis, quemadmodum Annales nostri apertè tradunt (2). De Guillelmo Casalensi id certè scribit Waddingus (3) Mariani Florentini, quem laudat in margine libri auctoritate fretus; sed ego hoc non recipio, utpote non satis probatum: cur enim idem ipse Waddingus, qui caetera de Massano Pontificum diplomata in lucem emisit, illud quoque non exscripsit, quo Martinus V. Antonio fraenum iniecit, sed Mariani solum testimonio, qui in rebus

(1) *Fol. supra laud.*
(2) Confer Waddingum *T. XI. ad eum ann. 3. pag. 175.*
(3) *T. X. ad an. 1429. n. 8. pag. 142.*

bus ſcribendis naribus uſus minimè eſt, haec de viro integerrimo poſterorum memoriae mandavit?

XXIII. Si quis a me quaerat, unde factum ſit, ut Maſſanus in multorum reprehenſionem incurrerit, ille ſic habeat. Cum anno MCDXV. Minores, quos *de Obſervantia* vocant a Synodo Conſtantienſi Vicarios Generales impetraſſent (1), ac proinde coepiſſent ſe ab Ordinis communitate ſeparare, ac Miniſtrorum obedientia abalienare, id & ipſis Miniſtris, & Patribus Minoritis Conventualibus ſummoperè diſplicuit (2); hinc variae ortae ſunt inter utroſque diſſenſiones in primiſque anno MCDXXIX. (3); nam alteri ut proprios Vicarios ſuſtinerent, ac tota Minorum familia ad rigidiorem vivendi rationem reduceretur omnem movebant lapidem; alteri è contrario, ut Fratres *de Obſervantia* totius Ordinis Miniſtris ſubiicerent, eorum Vicarii abolirentur (4), ac non pauca privilegia ſibi a Romanis Pontificibus conceſſa

(1) V. *ejus Decretum T. XVI. Hiſt. Concil. Seſſio. 19. col.* 297; & apud Wadd. *T. IX. ad eum an. n.* 6. *pag.* 371. *& ſeq.*

(2) Lege Wadding. *ibid.*

(3) Adiſis Wadding. *ad eum ann. n.* 8. *pag.* 141.

(4) Id tandem obtinuerunt anno 1430. Conſule Wadding. *ad eum an. n.* 5. *pag.* 149.

cessa sarta tecta servarent summa diligentia curabant. Antonius Massanus & quia universae societatis moderator, & quia Minorita Conventualis erat, veteris Ordinis iura tuebatur, ut indicare videtur Lucas Waddingus (1); unde apud adversarios suos tanquam homo dissolutus, ac proprij officij immemor vellicari, suggillarique coepit; quam iniuriosam notam falso rumore sparsam cum ex aemulis Antonii aliquis litteris fortassis consignasset, alii Scriptores postea illum pecudum more, ita ut a nonnullis fit, sequentes, eandem evulgarunt. Re quidem vera idipsum Guillelmo Casalensi in Antonij locum suffecto accidit, qui quamdiu Fratribus *de Observantia* indulsit, ac, sacramento dato, executioni mandare promisit Constitutiones *Martinianas* in Comitiis Assisiensibus anno MCDXXX. a S. Joanne Capistranensi compositas, tamdiù meruit a Waddingo (2) appellari *vir ... doctus, facundus, & pius, victu Religiosus, incessu gravis, in regimine prudens, industria, & rerum experientia* ad munus Ministri Generalis obeundum *idoneus*: at posteaquam a Martino V. petiit, atque obtinuit, ut a prae-

(1) *Ad an.* 1429. *n.* 8. *pag.* 142.
(2) *Ad an.* 1430. *n.* 5.

praefato sacramento solveretur, Constitutiones laudatae partim abrogarentur, partim mitigarentur, ac Fratrum Minorum privilegia de possessionibus, aliisque proventibus habendis jam inde a pluribus annis ipsis concessa idem Pontifex rata faceret, aliis verbis idem ipse Waddingus eum describit: *citò deferbuit in Ministro* (Guillelmo) *zelus, ac fervor, perfunctoriè agebat, quae simulare non poterat, modò Conventualibus, modò aliis obsecundans, palam praeferens reformationis conatum, clam praetermittens necessaria. Diligebat porrò strictioris vitae sectatores, sed laxiores contristare nolebat, unde novi schismatis origo, permanentibus veteris discordiae seminariis.* (1)

XXIV. Hactenus Massanum pro viribus meis vindicavi; nunc de ipso reliqua persequar. Electus Episcopus Senensi Reipublicae electionem suam significavit. Ordinatus deinde, atque ad Massanam Ecclesiam profectus oves sibi commissas ea, quae veri pastoris propria est, rexit diligentia ad annum usque MCDXXXV., quo ex hac vita descessit. Olim in Ecclesia Cathedrali post Altare majus in pariete videbatur ejus imago ad vivum picta ipsum genuflexum coram

(1) *Ad eundem annum n. 24. pag. 161.*

coram Sancto Cerbono reprehesentans, cum sequenti inscriptione:

A. MCCCCXXXV. MENSIS DECEMBRIS. HIC EST MAGISTER ANTONIUS DE MASSA PRINCEPS MASSANUS, ET EPISCOPUS POPULONIAE. CIVITATEM LIBERTATE DONAVIT INSTITUTA REPUBLICA, TRANSLATO IN IPSAM DOMINIO TEMPORALI (1):

nunc autem neque imago, neque inscriptio visitur; nam cum multis ab hinc annis

nova

(1) Eam refert Waddingus *ad eum an. n. 30. pag. 169.*, atque, ut alios mittam, Ughellius *T. III. Ital. sac. in ep. Mass. n. 45. col. 722;* sed imperfectam. Illud animadverto, quod etsi Antonius Massanus ad annum usque 1435. spiritum duxit, non tamen ad mensem usque decembris, uti opinari quisque posset ex verbis inscriptionis supra exhibitae; nam nonis Octobris ejusdem anni Richardus congnomento *del Frate* Congregationis Vallisumbrosae alumnus patria Florentinus, vel potius Senensis in Antonii locum successerat teste Ughellio *op. cit. n.* 46; proinde hic ante laudatum mensem jam obierat. De hujusmodi inscriptione ego sic censeo. Factam fuisse post Antonii mortem Richardi, vel suorum Civium jussu, qui memores ipsum Antonium de Patria, totaque Dioecesi optime meritum esse in perenne grati animi argumentum ejus imaginem etiam pictam ibidem voluere: mensemque Octobrem non ad tempus, quo Massanus mortuus est, sed ad tempus, quo haec gesta sunt, referendum esse.

nova calce totus esset incrustatus paries utraque periit, quemadmodum sanguinis splendore aeque, ac doctrina clarissimus Ubertus Benevolentius Senensis, vel quisquis est auctor adnotationum ad Episcopos Massanos in nova Italia Sacra Venetiis a a Coleto edita, animadvertit. Massanus noster magna erga verendum Christi nomen religione flagrabat, ut colligi posse videtur ex iis, quae de illo tradit Ughellius (1). *Antonius haud alia stemmata gestavit, quam istas literas, quibus verendum Christi nomen exprimebatur C P S, ut ex quibusdam literis videre est, quarum partem apud me habeo, pars in Bicherna Senensi diligentissimè servatur.* Cum per Amicum rogassem Peccium Senensem S. Stephani Equitem rerum praesertim patriarum peritissimum, an earum litterarum pars usque adhuc in publico Senensi Tabulario servetur, nihil penitus scire hac de re potui.

XXV. Quod attinet ad Massani Scripta, Possevinus (2), qui ad quam Societatem spectarit ipse Massanus ignoravit, asserit confecisse librum adversus Grecorum errores, qui *exstabat in Bibliotheca Cardinalis* Sir-

(1) *Loco laud.*
(2) *T. I. Appar. sacri pag. 106. ed. 1603.*

Sirleti, quam deinceps Ascanius Columna est assequutus. Idem tradunt Waddingus (1), atque Fabricius (2); sed horum prior animadvertit, praefatum librum Martino V. nuncupasse: *Missus est* (Massanus) *a Martino V. ad Imperatorem Constantinopolitanum pro stabilienda unione inter Graecos, et Latinos, ubi probe examinavit, & collegit errores Graecorum, quos oportebat corrigere, si verae fidei vellent subscribere. Scripsit itaque ad Martinum V. Pontificem adversus Graecorum errores librum, quem refert Possevinus extitisse &c.* Mense Junio præsentis anni antequam Roma discederem Praefectum Tabulario, ac Bibliothecae nobilissimae Columnensium domus conveni, ab eoque petii, utrum in laudata Bibliotheca hucusque Massani liber servaretur. At ille statim negativè mihi respondit, siquidem Ascanius Bibliothecam suam testamento reliquit Familiae *Altemps*, cujus libri diversis temporibus varias passi sunt fortunas. Waddingus, et ex eo Fabricius scribunt, Antonium nostrum etiam *Officium Sancti Cerboni sui in Ecclesia Massanensi praedecessoris* composuisse.

XXVI.

(1) *In Syllabo SS. O. MM. pag. 35.*

(2) *T. I. Bibliothecae mediae, & inf. latin. pag. 128. ed. Mansianae,*

XXVI. Celebriorum sui temporis litteratorum amicitiam coluit, Antonii scilicet Rhaudensis sodalis sui viri doctissimi, Ambrosii Camaldulensis, Barbari, Nicolii, Aurispae, & aliorum, inprimisque Caroli Zeni, de quo ita scribit Leonardus Justinianus (1); *Quo enim, ut alios omittam, studio, qua humanitate Antonium Massanum eloquentissimum, & integerrimum hominem, ac divinarum artium eruditissimum coluit?* De Antonio summa cum laude mentionem fecerunt praeter Summum Pontificem Martinum hujus nominis quintum, Justinianum, Ambrosium Camaldulensem, atque Waddingum, quorum verba in hac epistola sparsim recitavi, Æneas Silvius (2), Petrus Rodulphius (3), a quo dicitur *Theologus, & Concionator eximius graecis, & latinis litteris eruditus, vitae integerrimus*: Jeremias Buchius (4): *vir in toto orbe famosissimus:* Ferdinandus Ughellius (5): *Theologica facultate per ea tempora cla-*

(1) *In Oratione Parentali pro eodem Zeno* apud Martene, & Durand *T. III. op. alias cit. col.* 747; & apud Muratorium *T. XIX. Script. Rerum Ital. col.* 376.
(2) *De Viris illustrib. sui temporis* apud Petrum Rodulphium *Hist. Seraph. Religion. lib.* 2. *fol.* 190.
(3) *Loco cit.*
(4) *In Accessionibus ad Librum Barthol. Pisani inscriptum* Conformitates &c. *fol.* 96.
(5) *Loco cit.*

clarus: Isidorus Ugurgerius (1): *Chiarissimo Teologo .... governò quella Chiesa* (Massanam) *con gran diligenza: huomo ornato di lettere greche, e latine chiaro per bontà di vita*: et alii sexcenti, quos silentio praetereo.

XXVII. Vehementer doleo, me singula Massani gesta narrare, ut in votis erat, non potuisse, siquidem horum memoria vel temporum injuria periit, vel eadem gesta hominum negligentia minimè fuerunt litteris consignata, vel tandem in Bibliothecis, ac Tabulariis, ad quae ipse accedere, & pervolvere non potui hucusque delitescunt. In magnam tamen spem venio fore, ut quae hactenus narravi ad ostendendum sint satis, Antonium nostrum summa doctrina, prudentia, aestimatione, morumque honestate praeditum fuisse. Redeo nunc ad Te, Agelli doctissime, oro, atque obsecro, ut ea humanitate, qua litterarum studia fovere, & me complecti soles hanc epistolam excipere velis; quae licet minus dignum meritis tuis munus est, tamen summae in Te observantiae meae perpetuum monumentum fore plane confido.

Dabam Pisis ad Sancti Francisci quarto idus Decembris anno MDCCLIX.

(1) *Pompe Senesi tit.* 7. *par.* 1. *n.* 30. *pag.* 147. *tit.* 11. *num.* 23. *pag.* 280.

FINIS.